

5. Hanushchak, Y., 2013. Reform of the territorial organization of the state. Kyiv: TOV "Sofia-A".
6. Prots N., 2015. Formation of the local tax budget inflow in the context of the budget decentralization. Available at: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15pvnvfn.pdf>.
7. Treshov M., 2014. Improving administration of taxes in the conditions of strengthening the resource basis of local budgets in Ukraine. Available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-4/doc/3/03.pdf>
8. Kraynyk O., 2008. Strengthening the financial framework of local governments. Available at: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik/fail/O.%C2%A0Kraynyk.pdf.
9. Sluhai S., 2006. Formation of local budget revenues in the context of transformation of the tax system. Available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/Ekonk/2010_4/011_nehaychuk.pdf.
10. Petlenko Y., 2010. Local finance. Available at: <http://westudents.com.ua/glavy/99585-tema-12-printsipi-novogo-pdhodu-domstsevo-go-opodatkuвання.html>.
11. Bondar S., 2015. The process of formation of inter-budgetary relations on the territory of modern Ukraine. Problems and Solutions. Available at: <http://intkonf.org/bondar-sya-protse-formuvannya-mizhbyudzhetnih-vidnosin-na-tereni-suchasnoyi-ukrayini-problemi-ta-shlyahi-yih-virishennya>.
12. Patoka I., 2014. Financial support for the sustainable development of united territorial communities as a component of effective decentralization of power in Ukraine. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4582>.
13. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2010. Tax Code. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>.
14. Mikhasuk I., 2012. Reform of personal income tax: analysis of domestic and foreign practices. Available at: <http://econom.lnu.edu.ua/files>.
15. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Methodology for the Formation of Capable Territorial Communities". Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/214-2015-%D0%BF>.
16. The Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. Law of Ukraine "On Voluntary Association of Territorial Communities". Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
17. Demydenko L., Nakonechna J., 2016. OPENNES AND TRANSPARENCY OF STATE AND LOCAL BUDGETS IN UKRAINE. Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 10 (187), 20-27. DOI:<https://doi.org/10.17721/1728-2667.2016/187-10/3>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 1(196): 60-67

УДК 336.6

JEL classification: L30, L32, H 60

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/9>

С. Мицюк, канд. екон. наук, старш. наук. співроб.

ORCID iD 0000-0003-4442-7025

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,

В. Мегей, економіст

ORCID iD 0000-0003-4442-7025

Київський національний торговельно-економічний університет, Київ

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Визначено сутність поняття "суб'єкт господарювання". Проаналізовано динаміку основних показників фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності. Висвітлено основні види державної допомоги суб'єктам господарювання і проаналізовано обсяги державної підтримки. Охарактеризовано структуру балансу великих та середніх підприємств за окремими видами економічної діяльності. Розглянуто зв'язок між ефективним управлінням фінансами суб'єктів господарювання й забезпеченням їх платоспроможності, фінансової стійкості та прибуткової діяльності.

Ключові слова: фінансова система; фінанси суб'єктів господарювання; державні підприємства; ВВП; євроінтеграція.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції функціонування фінансової системи вимагає побудови стабільно функціонуючих суб'єктів господарювання, які можуть стати ключовим чинником забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання. Фінанси суб'єктів господарювання посідають важливе місце у фінансовій системі, оскільки саме вони беруть участь у процесі створення ВВП. Від стану фінансів суб'єктів господарювання залежить стан інших сфер фінансової системи держави, а також стан взаємовідносин між окремими сферами та ланками фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності фінансової діяльності суб'єктів господарювання науковцями триває давно. Серед наукових досліджень учених у сфері аналізу й оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання слід зазначити праці таких учених, як Г. Азаренкової [1], А. Бурак [2], В. Глушченка [3], Н. Давиденко [2], Л. Демиденко [4], Н. Дробот [2], І. Зеліско [2], І. Зятковського [5], Ю. Касперович [6], Н. Любенко [7], І. Пасінович [8], О. Терещенка [9], В. Торкатюка [10] тощо. Попри широке висвітлення проблем фінансової діяльності суб'єктів господарювання у вітчизняній економічній науці, за умов динамічних змін та непередбачуваності економічної й політичної ситуації в Україні та світі, державна

"підтримуюча" політика та її вплив на створення стимулюючих важелів наразі висвітлено недостатньо.

Метою статті є обґрунтування сутності та аналіз фінансової діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності

Методологія дослідження. У даному дослідженні було використано такі методи наукових досліджень: абстрактно-логічний – при теоретичному узагальненні та формулюванні висновків; порівняння – під час аналізу основних показників діяльності суб'єктів господарювання України; статистичні методи – при аналізі динаміки субсидій та поточних трансфертів підприємствам; графічний – при побудові ілюстративного матеріалу за даними обсягів надходження податку на прибуток деяких державних підприємств до Зведеного бюджету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова система відіграє важливу роль у забезпеченні сталого економічного зростання та фінансової стабільності. Саме тому запорукою розвитку економічної системи, забезпечення економічного зростання та фінансової стабільності у країні є побудова ефективно функціонуючої та розвиненої фінансової системи.

Фінанси підприємств та установ є базовою ланкою всієї фінансової системи, оскільки саме тут утворюється значна частина ВВП, що є об'єктом розподілу через

фінансові відносини. Фінанси підприємств становлять систему грошових фондів, що утворюються та використовуються для фінансування виробничого процесу, забезпечення розширеного відтворення матеріального стимулювання й соціального забезпечення робітників.

На макроекономічному рівні фінанси підприємств забезпечують формування фінансових ресурсів держави через бюджет і цільові фонди, відповідно негативний стан фінансів суб'єктів господарювання відбивається на державних фінансах. Фінанси підприємств взаємопов'язані не лише з фінансовим станом держави, а й із рівнем грошових доходів населення, які визначають попит і, відповідно, впливають на рівень доходів підприємств. Таким чином, фінанси суб'єктів господарювання як господарсько-правова категорія поєднують задоволення приватних і публічних інтересів [8].

Відповідно до ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, перед-

бачених законодавством. До суб'єктів господарювання відносять: господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці [11].

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва [11].

Станом на 2015 р. в Україні було зареєстровано 1 974 318 млн суб'єктів господарювання, що на 42 157 тис., або 2,18 % більше, ніж у 2014 р. Динаміка кількості суб'єктів господарювання протягом 2010–2015 рр. є нестабільною, особливо активно це помітно у сфері середнього та малого бізнесу. У табл. 1 наведено динаміку суб'єктів господарювання.

Таблиця 1. Кількість підприємств та фізичних осіб-підприємців за їх розмірами у період 2010–2015 рр., одиниць

	Разом	Суб'єкти великого підприємництва	Суб'єкти середнього підприємництва	Суб'єкти малого підприємництва	Суб'єкти мікро-підприємництва	Фізичні особи-підприємці
2010	2 183 928	586	20 983	357241	300445	1 805 118
2011	1 701 620	659	20 753	354 283	295 815	1 325 925
2012	1 600 127	698	20 189	344 048	286 461	1 235 192
2013	1 722 070	659	18 859	373 809	318 477	1 328 743
2014	1 932 161	497	15 906	324 598	278 922	1 591 160
2015	1 974 318	423	15 203	327 814	284 241	1 630 878

Джерело: узагальнено автором за даними [12].

Кількість великих підприємств у 2015 р. зменшилась на 74 одиниці або на 14,9 % порівняно із аналогічним періодом попереднього року, а кількість середніх підприємств зменшилась на 4,4 %, чи на 703 одиниць в абсолютному вираженні, у той час як кількість малих підприємств зросла на 3216 одиниць, або на 0,99 %.

Стойка динаміка зростання суб'єктів господарювання в Україні спостерігалася до запровадження в дію (із 1.01.2011) Податкового кодексу України, що суттєво вплинуло на чисельний склад фізичних осіб-підприємців. Загальна кількість суб'єктів господарюван-

ня у 2011 р. налічувала 1 701 620 млн, що на 482 308 тис. (22,08 %) менше, ніж у 2010 р. Це показує той факт, що зміни в умовах функціонування та особливо зростання цін не сприяють поліпшенню фінансового стану суб'єктів господарювання України, особливо малих і фізичних осіб-підприємців.

Зазначимо, що більше 90 % підприємств у країні належать до категорії малих і середніх підприємств. Найбільшу частку в загальній структурі суб'єктів господарювання займають фізичні особи-підприємці – 77,19 % (табл. 2).

Таблиця 2. Частка суб'єктів малого, середнього великого, мікропідприємництва та фізичних осіб-підприємців загальною кількістю суб'єктів господарювання протягом 2010–2015 рр., %

	Кількість суб'єктів господарювання – разом, одиниць	Частка суб'єктів господарювання за їх розмірами загальною кількістю суб'єктів господарювання, у %				
		суб'єкти великого підприємництва	суб'єкти середнього підприємництва	суб'єкти малого підприємництва	із них суб'єкти мікро-підприємництва	фізичні особи-підприємці
2010	2183928	0,03	0,96	16,36	13,76	82,65
2011	1701620	0,04	1,22	20,82	17,38	77,92
2012	1600127	0,04	1,26	21,50	17,90	77,19
2013	1722070	0,04	1,10	21,71	18,49	77,16
2014	1932161	0,03	0,82	16,80	14,44	82,35
2015	1974318	0,02	0,77	16,60	14,40	82,60

Джерело: складено автором за даними [12].

У 2015 р. 0,02 % усіх суб'єктів господарювання представлено великими підприємствами, що на 0,01 п. п. менше, ніж в аналогічному періоді попереднього року. Частка середніх підприємств зменшилась із 0,82% до 0,72%. Відповідно із 16,80 % до 16,60 % зме-

нилась питома вага малих підприємств, із яких 14,40 % є мікропідприємствами. Варто зазначити, що вказані дані не враховують значну частину суб'єктів господарювання, які зайняті неофіційно через значне фіскальне навантаження на бізнес. Скорочення кількос-

ті податків у цілому не призвело до вагомого зниження податкового навантаження на суб'єкти господарювання, оскільки основні податки не зазнали істотних позитивних змін у частині їхнього адміністрування, не відбувся перегляд баз оподаткування.

Суб'єкти господарювання функціонують у певній організаційно-правовій формі в межах норм чинного законодавства, що регламентують їх ділові відносини із контрагентами і державою.

Досліджуючи динаміку юридичних осіб України за 2010–2017 рр., маємо очевидну тенденцію до зростання кількості юридичних осіб. Для порівняння: кількість юридичних осіб у 2010 р. налічувала 1 341 781 тис., а у 2017 р. – 1 207 282 тис. одиниць. У структурі юридичних осіб переважають товариства з обмеженою відповідальністю. У 2017 р. 45,69 % загальної кількості юридичних осіб становили товариства з обмеженою відповідальністю, що на 2,14 пункти більше даного показника у 2016 р. Негативну динаміку демонструють усі види юридичних осіб, в тому числі частка державних підприємств зменшилася на 0,03 пункти.

Станом на 1 квітня 2017 р., в Єдиному реєстрі об'єктів державної власності обліковувалося 23,9 тис. юридичних осіб, які діють на основі лише державної власності [13], що на 0,7 тис. (або 2,85 %) менше порівняно з аналогічним періодом 2016 р. Кількість юридичних осіб, які діяли на основі лише державної власності, станом на 1 квітня 2016 р. зменшилася на 0,3 тис. (або 1,22 %), порівняно із відповідним періодом 2015 р.

Протягом порівняльних періодів загальна кількість юридичних осіб зменшилася у зв'язку із припиненням державної реєстрації, реорганізацією юридичних осіб за результатами здійснення адміністративної реформи, а

також оптимізацією кількості суб'єктів господарювання державного сектору економіки, яка проводиться суб'єктами управління об'єктами державної власності разом із Міністерством економічного розвитку і торгівлі та Фондом за відповідними дорученнями Кабінету Міністрів України [13].

Станом на кінець 2016 р. до найбільших суб'єктів господарювання належали:

- Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України" (видобування та транспортування газу), ПАТ "Центренерго" (теплова енергетика), державне підприємство Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом" (атомна енергетика), державні вугільні шахти – енергетична галузь;

- "Укрзалізниця", Українське державне підприємство поштового зв'язку "Укрпошта", міжнародні аеропорти, у тому числі державне підприємство "Міжнародний аеропорт "Бориспіль", Укравтодор – інфраструктура;

- ПАТ "Державна продовольчо-зернова корпорація України", державне підприємство спиртової та лікерогорілчаної промисловості "Укрспирт" (державна монополія з виробництва спирту) – агропромисловий комплекс;

- державне підприємство "Антонов" (провідний виробник літаків), ПАТ "Турбоатом" (провідна компанія із виробництва турбін), ПАТ "Суміхімпром" та ПАТ "Одеський припортовий завод" (виробництво добрив), інші компанії – машинобудування [14].

Дослідження балансу підприємств спроможне виявити тенденції у змінах оборотних та необоротних активів, власному капіталі, довгострокових зобов'язаннях, поточних зобов'язаннях. У табл. 3 відображено структуру балансу підприємств за окремими видами економічної діяльності.

Таблиця 3. Структура балансу великих та середніх підприємств за окремими видами економічної діяльності за станом на 31 березня 2016 р. (без урахування банків), %

Вид економічної діяльності	Активи			Пасиви		
	Необоротні активи	Оборотні активи	Необоротні активи та групи вибуття	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Поточні зобов'язання й забезпечення
Разом	50,83	49,11	0,06	30,53	18,61	50,86
Сільське, лісове та рибне господарство	33,13	66,81	0,06	33,70	15,60	50,70
Промисловість	45,31	54,66	0,03	19,58	19,68	60,75
Будівництво	25,77	74,08	0,16	1,16	24,55	74,30
Фінансова та страхова діяльність	40,01	59,45	0,53	32,62	37,39	29,89
Професійна, наукова й технічна діяльність	72,53	27,47	0,001	68,28	7,00	24,72

Джерело: складено автором за даними [12].

Загалом подані у табл. 3 дані свідчать про те, що структура активів і зобов'язань значно різняться за видами діяльності. Негативною є низька частка власних коштів – 30,53 %, і, відповідно, висока – позикових, особливо короткострокових – 50,86 %. Особливо гостра нестача власних коштів у будівництві. У 2016 р. найбільшу питому вагу власного капіталу демонструвала професійна, наукова та технічна діяльність – 68,28 %. З

метою зміцнення фінансової незалежності, частка власного капіталу має зростати.

Ефективне управління фінансами суб'єктів господарювання забезпечує їх платоспроможність, фінансову стійкість, прибуткову діяльність. У табл. 4 наведено основні показники діяльності суб'єктів господарювання за період із 2010 до 2016 р.

Таблиця 4. Основні показники діяльності суб'єктів різних форм господарювання України за 2010–2016 рр.

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість підприємств, разом, одиниць	378810	375695	364935	393327	341001	343440	306369
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), разом, млрд грн	366,23	3991,24	4203,17	4050,22	4170,66	5159,07	6214,73
Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування, разом, млрд грн	58,33	122,21	101,88	29,28	-523,59	-340,13	-22,88
Прибуток до оподаткування, разом, млрд грн	13,9	67,8	35,07	-22,84	-59,01	-37,35	28,58
Питома вага підприємств, що одержали збиток, у % до загальної кількості	41,0	34,9	35,5	34,1	33,7	26,3	26,6

Джерело: узагальнено автором за даними [12].

В Україні у 2016 р. налічувалося 306 369 тис. підприємств, що на 37 071 тис. (або 10,79 %) менше, ніж у 2015 р. Попри безперечну важливість великих підприємств для економіки України, для формування ВВП та бюджетів, вони не здатні забезпечити споживачів рядом товарів і послуг. У низці видів економічної діяльності до 100 % товарів та послуг забезпечує сектор малих і середніх підприємств. Так, недержавні послуги освіти й охорони здоров'я надають виключно малі та середні підприємства, а у сфері операцій із нерухомим майном і організації харчування в Україні працюють всього два-три великих підприємства.

Сектор малих і середніх підприємств в Україні на сьогодні поки не став визначальним чинником зростання національної економіки. Масштаби розвитку малих та середніх підприємств є набагато меншими в Україні, ніж у розвинених країнах, зокрема, країнах-членах ОЕСР, де МСП забезпечує від 60 до 70 % зайнятості, а його внесок у додану вартість сягає 55 % [15].

Кожного року Всесвітній економічний форум шляхом опитування проводить дослідження щодо оцінки топ-менеджерами компаній факторів, які перешкоджають веденню бізнесу в країнах. За результатами цих досліджень виділяють такі фактори, які перешкождали веденню бізнесу в Україні у 2016 р.: корупція, політична нестабільність, інфляція, неефективна бюрократія, доступ до фінансування, зміни урядів, податкові ставки, податкове законодавство, валютне регулювання, нерозвинена інфраструктура, трудове законодавство, здатність до інновацій, злочинність, низький рівень трудової етики, нерозвинена система охорони здоров'я, низький рівень освіти серед працівників [16].

Одним із перспективних напрямів створення конкурентного ринкового середовища є стимулювання розвитку підприємництва через податкові інструменти [17, с. 10]. Держава цілеспрямовано впливає на економіку, окремі її галузі за допомогою податкових інструментів, через які відбувається заохочення до ведення фінансово-господарської діяльності. У тому числі, застосування різних інструментів дозволяє системі податкового стимулювання активізувати інноваційну й інвестиційну діяльність у країні на основі врахування довгострокових національних пріоритетів економічного розвитку.

Суб'єкти господарювання виступають основним джерелом наповнення Державного бюджету, оскільки сплачують основну частину податків і зборів, які відіграють

важливу роль у фінансовому регулюванні економіки. Податок на прибуток підприємств є одним із основних бюджетоутворювальних податків та одним із основних інструментів у регулюванні діяльності підприємств.

У багатьох країнах-членах ЄС як і в Україні податок на прибуток підприємств сплачується безпосередньо із прибутку, отриманого компаніями протягом фінансового року. Оподатковуваним прибутком чи податковою базою є різниця між доходом та витратами корпорації. Правила обліку доходів та витрат і, відповідно, прибутку в окремих країнах відрізняються від податкових правил обчислення, тож бухгалтерський прибуток не завжди дорівнює оподаткованому [4].

Розглядаючи структуру надходжень податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України у 2016 р., можна стверджувати, що найбільшу частку займає податок на прибуток приватних підприємств, який становить 31,55 млрд грн (58,06 %) податкових надходжень, потім іде податок на прибуток підприємств і організацій, які перебувають у державній власності – 8,49 млрд грн (15,62 %), та податок на прибуток підприємств, створених за участі іноземних інвесторів – 8,18 млрд грн (15,05 %).

Податок на прибуток приватних підприємств у 2016 р. порівняно із 2015 р. зріс на 61,46 %, у той самий час як абсолютне значення податку за даний період зросло на 12,01 млрд грн. Можна побачити позитивну тенденцію до зростання податку на прибуток підприємств і організацій, які перебувають у державній власності. Даний показник зріс із 4,16 млрд грн у 2015 р. до 8,49 млрд грн у 2016 р., тобто на 4,33 млрд грн. або на 104,09 %. Станом на 2016 р. надходження від податку на прибуток підприємств, створених за участі іноземних інвесторів зросли порівняно із 2015 р. на 21,36 % і становили 8,18 млрд грн. Загалом спостерігаємо зниження частки податку на прибуток підприємств у податкових надходженнях Державного бюджету.

Разом із тим, в Україні спостерігається таке ганебне явище, як податкові борги. Нині в економіці країни проглядається тенденція до стрімкого зростання обсягів податкового боргу за податками, зборами, платежами. Протягом 2014–2017 рр. загальні обсяги заборгованості суб'єктів господарювання зі сплати податків, зборів, платежів до державного бюджету збільшилися у 3,8 рази (рис. 1).

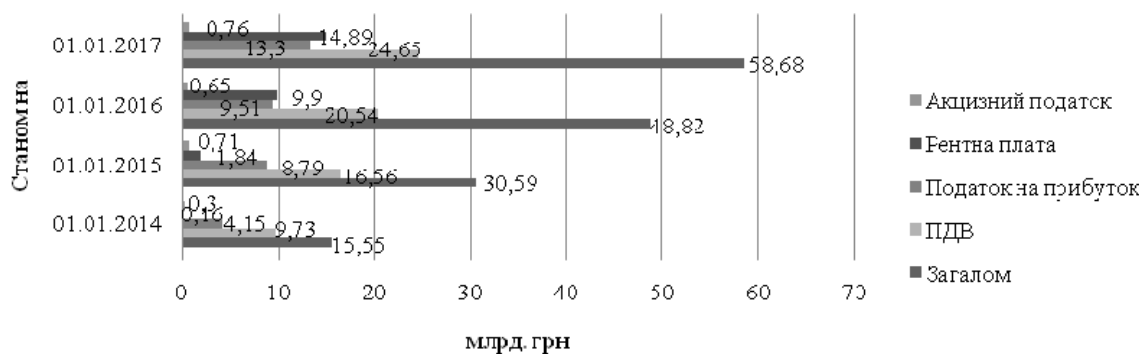

Рис. 1. Динаміка податкового боргу за податками, зборами, платежами до державного бюджету протягом 2014–2017 рр., млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [18].

Основна частина податкового боргу до державного бюджету формувалась за рахунок ПДВ, податку на при-

буток підприємств та рентної плати. Найбільшу питому вагу в загальній сумі податкового боргу займав борг із

ПДВ. Так, питома вага ПДВ у загальній сумі податкового боргу коливалась від 9,73 млрд грн (на початок 2014 р.) до 24,65 млрд грн (у 2017 р.). Абсолютне значення обсягів боргу з ПДВ протягом 2014–2017 рр. збільшилося у 2,5 рази. Питома вага боргу з податку на прибуток підприємств у загальній сумі податкового боргу протягом дослідженого періоду коливалась від 4,15 млрд грн до 13,3 млрд грн. і за період 2014–2017 рр. обсяги боргу із цього податку збільшились у 3,2 рази. Варто зазначити, що найшвидшими темпами зростав борг із рентної плати. Так, якщо загальна сума податкового боргу на початок 2014 р. становила 0,16 млрд грн, то на початок 2017 р. цей показник досяг 14,89 млрд грн, і загальна

сума боргу за рентними платежами збільшилась у 93,1 рази, що пояснюється, у першу чергу, несплатою належних платежів ПАТ "Укрнафта".

Нині одним із важливих показників, що характеризує ефективність фінансової діяльності підприємства, у тому числі й державного, є фінансовий результат, тобто прибуток чи збиток. У цілому за результатами фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки (100 найбільших державних підприємств), що звітували про виконання фінпланів, сума за показником "Чистий прибуток (збиток)" за 2016 р. становила 26,4 млрд грн. прибутку, порівняно зі збитком на рівні 53 млрд грн. за результатами 2015 р. (табл. 5).

Таблиця 5. Фінансові результати діяльності державних підприємств за період 2014–2016 рр., млрд грн

	2014	2015	2016
Чистий дохід	248	353	426
Балансова вартість активів	1 004	1 177	1 445
Кредити та інші довгострокові зобов'язання	170	187	208
Співвідношення позикового і власного капіталу	27,5	23,5	19,6
Чистий прибуток/(збиток)	117	-53	26,4

Джерело: узагальнено автором за даними [19, 20].

Зростання показника чистого прибутку портфеля ТОП-100 державних підприємств за результатами 2016 р. зумовлене головним чином зростанням показників чистого прибутку обмеженої кількості найбільших компаній у нафтогазовому, електроенергетичному секторах і секторі машинобудування. Таким чином, п'ять компаній (НАК "Нафтогаз України", КБ "Південне", Адміністрація морських портів України, ДП "Національна енергетична компанія "Укренерго та ПАТ "Укргідроенерго") сукупно згенерували чистий прибуток у 35,9 млрд грн, тоді як інші 89 компаній портфелю сукупно показали збиток кількістю 9,5 млрд грн. Найсуттєвіше зростання продемонструвала нафтогазова галузь, чистий прибуток якої за результатами року становив 22,5 млрд грн, порівняно зі збитком на рівні 36,3 млрд грн в аналогічному періоді 2015 р. Подібне зростання можна пояснити реформуванням цінової політики НАК "Нафтогаз", який фактично самостійно формує фінансовий результат всього нафтогазового сектору [21].

У 2016 р. загальна балансова вартість активів портфеля суб'єктів господарювання державного сектору економіки становила 1,4 трлн грн, що на 22,8 % більше даного показника попереднього року.

Підприємства державної форми власності отримують і збитки. Збитки державних підприємств, зокрема, обумовлені несприятливими економічними умовами, військовими діями, девальвацією національної валюти, виконанням некомерційних, але важливих для держави функцій. Проте, вони також указують на неефективність держпідприємств, слабкість державного управління та корупцію в секторі держкомпаній [21].

Суб'єкти господарювання державного сектору економіки сплачують до зведеного бюджету податкові й неподаткові платежі. У 2016 р. майже 60 % податку до Зведеного бюджету надійшло від приватних підприємств, 21 % – від іноземних підприємств та компаній, створених за участю іноземного капіталу, 14 % – від державних та комунальних підприємств. Станом на 1 червня 2017 р. підприємства приватного сектору забезпечили 69 % надходжень податку із прибутку підприємств до Зведеного бюджету, а частка підприємств державної та комунальної форм власності знизилась до 12 % [22]. Податок на прибуток підприємств, сплачений деякими державними підприємствами, відображено у табл. 6.

Таблиця 6. Надходження податку на прибуток підприємств деяких державних підприємств до зведеного бюджету, тис. грн

	2015	2016
НАК "Нафтогаз України"	6 621 000	3 787 000
ПАТ "Укрзалізниця"	349 494	165 551
ДП "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом"	281 554	50 899
ПАТ "Укргідроенерго"	306 222	567 581
ПАТ "Укрпошта"	12 214	26 536
Публічне акціонерне товариство "Аграрний фонд"	66 816	159 243
Публічне акціонерне товариство "Об'єднана гірничо-хімічна компанія"	140 752	148 721
ДП "Украероруж"	70 082	99 706
Маріупольський МТП	90 352	127 931
ПАТ "Центренерго"	55 898	39 325

Джерело: складено автором за даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [21].

Надходження податку на прибуток підприємств від НАК "Нафтогаз України" у 2016 р., порівняно із 2015 р., знизилася на 42,8 %. У 2016 р. спостерігаємо також значне зменшення надходжень податку на прибуток підприємств від ПАТ "Укрзалізниця" на 183 943 тис. грн, порівняно із минулим роком. Однак у 2016 р. відбулося зрос-

тання надходжень податку на прибуток підприємств від ПАТ "Укргідроенерго" – на 261 359 тис. грн (85,35 %), ПАТ "Укрпошти" – на 14 322 тис. грн (117,26 %), Публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" – на 92 427 тис. грн (138,33 %), Публічного акціонерного товариства "Об'єднана гірничо-хімічна компанія" –

7 969 тис. грн (5,66 %), Маріупольського МТП – на 29 624 тис. грн (32,79 %). Зниження надходжень податку на прибуток підприємств може пояснюватись масовим закриттям підприємств, тінізацією економіки, появою тимчасово окупованих та непідконтрольних територій, зниженням фінансового результату до оподаткування у суб'єктах господарської діяльності.

На нашу думку, важливо було б проаналізувати надходження податків і зборів від суб'єктів природних монополій. Станом на 01.07.2017 р. суб'єктами господарювання природних монополій було сплачено 30 239 440,66 млн грн до Зведеного бюджету. Найбільшу питому вагу (12,43 %) у загальних надходжень від природних монополій займає Публічне акціонерне товариство "Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія "Укртатнафта" і ДП "Національна енергетична компанія "Укренерго" (5,3 %). Найбільший обсяг податку на прибуток підприємств було сплачено ДП "Національною енергетичною компанією "Укренерго" – 261 567,25 тис. грн, а ПДВ ПАТ "Центренерго" – 896 160,21 тис. грн, у тому числі найбільший обсяг земельного податку з юридичних осіб було зараховано від публічного акціонерного товариства "Київенерго", у розмірі 54 311,52 тис. грн. До того ж ДП "Національна енергетична компанія "Укренерго" перерахувала до Зведеного бюджету 879 653,34 тис. грн чистого прибутку.

За даними Державної фіскальної служби України у 2016 р. найбільша частка податків і зборів до Зведеного бюджету від суб'єктів природних монополій зараховано від публічного акціонерного товариства "Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія "Укртатнафта" – 7 134 914,97 млн грн та публічного акціонерного товариства "Центренерго" (1 842 709,04 млн грн), що на 1 542 623, 4 млн грн менше, ніж у 2015 р.

У свою чергу держава надає різноманітні види допомоги суб'єктам господарювання. Уряд України надає підтримку окремим видам господарської діяльності з метою забезпечення життєздатності й конкурентоспроможності вітчизняних виробників, зокрема, у "стратегічних" галузях національної економіки.

Протягом останніх років українські урядовці ухвалили низку законодавчих актів і стратегій, спрямованих на покращення фіскального й регуляторного середовища з метою стимулювання інвестицій: зокрема, ці законода-

вчі акти передбачають створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки з метою запровадження новітніх та енергозберігаючих технологій, створення нових робочих місць, розвитку регіонів [23]. Однак ці заходи не мають значного впливу на макроекономічні показники України.

У світовій практиці традиційно застосовуються такі бюджетні інструменти підтримки суб'єктів господарської діяльності:

1. *Бюджетна субсидія*, під якою розуміється прямий бюджетний трансферт, спрямований на підтримку поточної діяльності підприємств. Вона включає різні типи бюджетних інструментів, але найпоширенішою в умовах економічних негараздів є бюджетна субсидія на створення нових або збереження існуючих робочих місць на підприємствах. Світовий досвід надання державної підтримки в умовах кризи включав:

– субсидії для створення нових робочих місць (Словаччина);

– субсидії для найму працівників, незайнятих протягом більш ніж шести місяців (Велика Британія);

– повторне отримання роботодавцями грошової субсидії на кожного працівника, що залишився (Сінгапур);

– субсидування підприємств з метою збереження працівників і розширення робочих місць (Японія).

2. *Бюджетний грант* – надання на конкурсній основі грошових коштів, товарів чи послуг, які мають бути використані з певною метою. Грантові програми спрямовані, як правило, на вирішення макроекономічних завдань, що підтримуються державою, зокрема, підвищення рівня зайнятості населення, здійснення НДДКР тощо [24].

Найбільші обсяги державної підтримки (у т. ч. субсидії, податкові пільги, списання заборгованості, державні гарантії та компенсації) отримували державні підприємства, які працюють в енергетичному секторі (у т. ч. вугледобувні), а також у галузях судно- і літакобудування, металургії та розвитку ІТ-технологій. Ці заходи в основному були спрямовані на збереження рентабельності й задоволення потреб великих державних підприємств, великих експортерів і виробників енергії із відновлюваних джерел.

Динаміка державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні відображена у табл. 7

Таблиця 7. Динаміка субсидій та поточних трансфертів підприємствам протягом 2010–2017 рр., млрд грн

	Капітальні трансферти (факт)		Капітальні трансферти (план) млрд грн	Поточні субсидії та трансферти (факт)		Поточні субсидії та трансферти (план) млрд грн
	млрд грн	% у ДБ		млрд грн	% у ДБ	
2010	12,39	4,08	15,53	20,37	6,71	22,02
2011	16,7	5,01	24,19	14,47	4,34	15,52
2012	14,61	3,69	22,93	20,53	5,19	22,28
2013	7,95	1,97	13,57	19,27	4,78	20,58
2014	1,69	0,39	4,3	17,11	3,98	18,93
2015	3,07	0,53	6,99	10,14	1,76	11,93
2016	5,6	0,82	9,35	8,00	1,17	8,38
січень – травень 2017	0,66	0,22	10,13	3,7	1,23	14

Джерело: побудовано автором за даними [18].

Обсяг державної допомоги підприємствам протягом 2010–2016 рр. скоротився із 32,76 млрд грн до 13,6 млрд грн. Субсидії та поточні трансферти підприємствам у 2010 р. становили 20,37 млрд грн, що на 16,67 млрд грн, або на 81,34 % більше, ніж у 2016 р. Із державного бюджету в 2016 р. підприємствам надійшло 5,6 млрд грн, що на 6,79 млрд грн або на 54,80 % менше, ніж у 2010 р. Протягом аналізованого періоду поточні субсидії та трансферти й капітальні трансферти підприємствам були профінансовані у неповному обсязі

до планових призначень. Наприклад, у 2017 р. із Державного бюджету України підприємствам було фактично надано трансфертів на загальну суму 13,6 млрд грн, що на 4,3 млрд грн менше, ніж було заплановано.

Механізм надання податкових пільг залишається малоефективним. Сьогодні пільгами користуються менше 0,5 % суб'єктів господарювання, проте втрати бюджету оцінюються на рівні 125 % надходжень податку на прибуток 2016 р. Найбільше ж іншими пільгами із податку на прибуток підприємств у 2016 р. користува-

лись суб'єкти оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів [22].

Зменшення видатків на економічну діяльність пояснюється тим, що уряд країни в контексті програми економічних реформ здійснює політику дерегуляції підприємницької діяльності й послаблення податкового тиску, що має сприяти покращенню підприємницького середовища та активізації економічної діяльності в цілому, відповідно потреба державного впливу на економічну діяльність знижуватиметься [25].

Основними причинами скорочення видатків на економічну діяльність у 2016 р. є: зменшення виплат за гарантованими боргами Державного агентства автомобільних доріг України та за проектом "Циклон" із 21,8 млрд грн до 14,2 млрд грн; відмова від старих пріоритетів. Майже впововину до 3,6 млрд грн скоротилася підтримка аграрного сектора.

Суб'єкти господарювання державного сектору в Україні можуть стати локомотивом підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки за умов прозорості й підконтрольності фінансових результатів їх господарської діяльності [6].

Висновки. Отже, соціально-економічний розвиток країни безпосередньо залежить від ефективності функціонування первинних ланок суспільного виробництва (підприємств), зокрема, суб'єктів господарювання, які беруть активну участь у створенні ВВП. Суб'єкти господарювання роблять істотний внесок у вирішення проблем зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень у бюджети всіх рівнів, забезпечення соціального захисту населення, підвищення його добробуту та соціально-економічної активності. Суб'єкти господарювання виступають основним джерелом наповнення Державного бюджету, оскільки сплачують основну частину податків і зборів, які відіграють важливу роль у фінансовому регулюванні економіки, а податок на прибуток підприємств є одним із основних бюджетоутворювальних податків та одним із основних інструментів у регулюванні діяльності підприємств.

Поглиблення європейської інтеграції України загострює проблему конкурентоспроможності вітчизняної економіки як на національному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання, та вимагає ефективного управління фінансами суб'єктів господарювання для забезпечення їх платоспроможності, фінансової стійкості та прибуткової діяльності.

Дискусія. На сучасному етапі дискусійним питанням залишається визначення ролі сектору малих і середніх підприємств в Україні, який на сьогодні хоча поки і не став визначальним чинником зростання національної економіки, але у деяких видах економічної діяльності забезпечує до 100 % товарів та послуг, на що не здатні великі підприємства попри їх безперечну важливість для економіки України і для формування ВВП та бюджетів. Масштаби розвитку малих і середніх підприємств є набагато меншими в Україні, ніж у розвинених країнах.

Список використаних джерел:

1. Азаренкова Г. М. Фінансове забезпечення сталого економічного зростання підприємства [Електрон. ресурс] / Г. М. Азаренкова, М. В. Семенова // Вісн. Університету банківської справи. – 2015. – № 2. – С. 80–83. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1499252355.pdf> http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2015_2_15.
2. Давиденко Н. М. Фінансовий механізм діяльності аграрних суб'єктів господарювання: моногр. / Н. М. Давиденко, І. М. Зеліско, А. В. Буряк та ін., за ред. Н. М. Давиденко. – К.: ЦП "Компринт", 2016. – 318 с.
3. Розвиток фінансового потенціалу суб'єктів господарювання як основа досягнення фінансово-економічної безпеки: кол. моногр. / за ред. В. В. Глуценка. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 384 с.

4. Демиденко Л. М. Фіскальні стимули сприяння інноваціям в умовах європейської інтеграції [Електрон. ресурс] / Л. М. Демиденко // Вісн. Київ.ун-ту. – 2012. – № 132. – С. 36–39. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/demydenko-l-the-fiscal-stimulation-of-innovation-in-different-eu-countries_18911.pdf.

5. Зятковський І. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств: моногр. [Електрон. ресурс] / І. В. Зятковський. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 228 с.

6. Касперович Ю. В. Фіскальні аспекти функціонування державних підприємств у контексті фінансово-економічної стратегії України [Електрон. ресурс] / Ю. В. Касперович // Стратегічні пріоритети. – 2017. – № 2(43). – С. 61–72. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1499252355.pdf>.

7. Любенко Н. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Н. М. Любенко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 264 с.

8. Пасінович І. І. Проблема правової ідентифікації суб'єктів господарювання та їх фінансової діяльності [Електрон. ресурс] / І. І. Пасінович, Л. В. Іванець // Регіональна економіка. – 2016. – Вип. № 1. – С. 178–187. – Режим доступу: http://ird.gov.ua/pe/re201601/re201601_178_PasinovychII,IvanetsLV.pdf.

9. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

10. Торкатюк В. І. Правове регулювання господарсько-фінансової діяльності підприємства: моногр. / В. І. Торкатюк, Г. В. Стадник, А. Л. Шутенко та ін.; за заг. ред. В. І. Торкатюка. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 346 с.

11. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

12. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

13. Офіційний сайт Фонду державного майна України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html>.

14. Revenue statistics 2016. Tax revenue trends in the OECD [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/revenue-statistics-2016-highlights.pdf>.

15. Офіційний сайт Organisation for Economic Cooperation and Development [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://data.oecd.org/gga/general-government-revenue.htm#indicator-chart>.

16. Звіт Антимонопольного комітету за 2016 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712&>.

17. Альтернативні механізми соціально-економічного розвитку України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://csrl.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Alternative-mechanisms-for-the-socio-economic-development-of-Ukraine_.pdf.

18. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.

19. Аналітичний огляд Топ-100 найбільших державних підприємств України за 2015 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=40a27e1b-8234-43d3-a37f-c4c752729fca&tag=FinansovaZvitnistPidprimstv>.

20. Аналітичний огляд Топ-100 найбільших державних підприємств України за 2016 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=40a27e1b-8234-43d3-a37f-c4c752729fca&tag=FinansovaZvitnistPidprimstv>.

21. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=98514301-0448-4eae-b8bd-10dc0535a851&title=AuditorskiVisnovkiTaRichniFinansoviZvitnostiDerzhavnikhPidprimstvZa2016-Rik>.

22. Податок на прибуток підприємств в Україні у 2011–2016 роках [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/2017-08-15-%D0%9F%D0%9F%D0%9F1.pdf>.

23. Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" від 6 вересня 2012 року № 5205-17 [Електрон. ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 32. – С. 410 / Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.

24. Медведкова Н. С. Шляхи вдосконалення бюджетних інструментів підтримки суб'єктів господарської діяльності в Україні [Електрон. ресурс] / Н. С. Медведкова // Вісн. Київ.ун-ту. – 2015. – № 2 (167). – С. 67–72. – Режим доступу: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/167.pdf>. DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/167-2/11](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/167-2/11).

25. Бюджетний щоденник на 2016 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/FEAO_Schodennyk_A5_web.pdf.

Received: 24/09/2017

1st Revision: 19/10/2017

Accepted: 20/11/2017

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

С. Мицюк, канд. экон. наук, старш. науч. сотруд.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
В. Мегей, экономист
Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, Украина

ФИНАНСЫ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Исследовано понятие "субъект хозяйствования". Проанализирована динамика основных показателей финансовой деятельности субъектов хозяйствования различных форм собственности. Охарактеризованы виды государственной помощи субъектам хозяйствования и проанализированы объемы государственной поддержки. Рассмотрена связь между эффективным управлением финансами субъектов хозяйствования и обеспечением их платежеспособности, финансовой устойчивости и прибыльной деятельности.

Ключевые слова: финансовая система; финансы субъектов хозяйствования; государственные предприятия; ВВП; евроинтеграция.

S. Mytsiuk, PhD in Economics
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
V. Mehey, economist
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

FINANCES OF ECONOMIC ENTITIES IN CONDITIONS OF INTEGRATION PROCESSES

In the following article the essence of financial activity of economic entities and their influence on economic development are described. It is set that economic entities come forward as a basic source of the State budget filling. The structure and dynamics of their income from taxes and fees that play an important role in the financial adjustment of the economy are considered. It was revealed. That in the economy of the country there is a tendency to the swift rise of tax debt volumes of payers which are economic entities. State enterprises play a fundamental role and demonstrate high effectiveness of activity in strategically important branches of industry. The dynamics of the tax income according to the profit of some state enterprises is analysed. It is shown that the highest volumes of state support got those state enterprises that work in the power sector, the shipbuilding and the aircraft construction industries as well as in the metallurgy and IT- development industries. In the article is described the dynamics of subsidies and current transfers to enterprises during 2010-2017.

Keywords: financial system; finance of economic entities; state enterprises; GDP; Eurointegration.

References (in Latin): Translation / Transliteration/ Transcription

1. Azarenkova H., Semenova H., 2015. Finansove zabezpechennia staloho ekonomichnoho zrostantia pidpriemstva. Visnyk Universytetu bankivskoi spravy. № 2. (P.80–83). Available at: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1499252355.pdf>
http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUBsNbU_2015_2_15
2. Davydenko N., Zelisko I., Buriak A., Drobot N. ta in. 2016. Finansovyi mekhanizm diialnosti ahrarykh subiektiv hospodariuvannia: [monohrafiia]. K.: TsP "Kompyrnt", 318 s.
3. Hlushchenka V., 2013. Rozvytok finansovoho potentsialu subiektiv hospodariuvannia yak osnova dosiahnennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky: [kolektyvna monohrafiia]. Kh.: KhNU imeni V. N. Karazina, 384 s.
4. Demydenko L., 2012. Fiskalni stymuly spriyannia innovatsiam u umovakh yevropeiskoi intehratsii. Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. № 132. (P. 36-39). Available at: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/demydenko-l-the-fiscal-stimulation-of-innovation-in-different-eu-countries_18911.pdf.
5. Ziatkovskiy I., 2000. Finansove zabezpechennia diialnosti pidpriemstv[monohrafiia]. Ternopil: Ekonomichna dumka, 228 s.
6. Kasperovych Yu., 2017. Fiskalni aspekty funktsionuvannia derzhavnykh pidpriemstv u konteksti finansovo-ekonomichnoi stratehii Ukrainy. Stratehichni priorytety. № 2 (43). (P. 61–72). Available at: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/8-1499252355.pdf>.
7. Liubenko N., 2009. Finansy pidpriemstv: [navch. posib.]. K.: Tsentri uchbovoi literatury, 264 s.
8. Pasinovykh I., Ivanets L., 2016. Problema pravovoi identyfikatsii subiektiv hospodariuvannia ta yikh finansovoi diialnosti. Rehionalna ekonomika. № 1. (P. 178–187). Available at: http://ird.gov.ua/pe/re201601/re201601_178_PasinovykhI,IvanetsLV.pdf.
9. Tereshchenko O., 2003. Finansova diialnist subiektiv hospodariuvannia: [navch. posib.]. K.: KNEU, 554 s.
10. Torkatiuk V., Stadnyk H., Shutenko A. ta in. 2011. Pravove rehuliuвання hospodarsko-finansovoi diialnosti pidpriemstva: [monohrafiia]. Kh.: KhNAMH, 346 s.
11. Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2003 roku, № 436-IV. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-1>.
12. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Ofitsiinyi sait Fondu derzhavnoho maina Ukrainy. Available at: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-stateproperty-info.html>.
14. Revenue statistics 2016. Tax revenue trends in the OECD. Available at: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/revenue-statistics-2016-highlights.pdf>.
15. Ofitsiinyi sait Organisation for Economic Cooperation and Development. Available at: <https://data.oecd.org/gga/general-government-revenue.htm#indicator-chart>.
16. Zvit Antymonopolnoho komitetu za 2016 rik. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=133712>.
17. Alternatyvni mekhanizmy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy. Available at: http://cslr.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Alternative-mechanisms-for-the-socio-economic-development-of-Ukraine_.pdf.
18. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy. Available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
19. Analitichnyi ohliad Top-100 naibilshykh derzhavnykh pidpriemstv Ukrainy za 2015 r. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=40a27e1b-8234-43d3-a37f-c4c752729fca&tag=FinansovaZvitnistPidprimstv>.
20. Analitichnyi ohliad Top-100 naibilshykh derzhavnykh pidpriemstv Ukrainy za 2016 r. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=40a27e1b-8234-43d3-a37f-c4c752729fca&tag=FinansovaZvitnistPidprimstv>.
21. Ofitsiinyi sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=98514301-0448-4eae-b8bd-10dc0535a851&title=AuditorskiVisnovkiTaRichniFinansoviZvitnostiDerzhavnikhPidprimstvZa2016-Rik>
22. Podatok na prybutok pidpriemstv v Ukraini u 2011-2016 rr. Available at: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/2017-08-15-%D0%9F%D0%9F%D0%9F1.pdf>.
23. Pro stymuliuвання investytsiinoi diialnosti u priorytetnykh haluziakh ekonomiky z metoiu stvorennia novykh robochykh mist: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2012 roku, № 5205-17. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>.
24. Miedvedkova N., 2015. Shliakhy vdoskonalennia biudzhethnykh instrumentiv pidtrymky subiektiv hospodarskoj diialnosti v Ukraini. Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika. № 2(167). (P. 67–72). Available at: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/04/167.pdf> DOI: [dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/167-2/11](https://doi.org/10.17721/1728-2667.2015/167-2/11).
25. Biudzhethnyi shchodennyk na 2016 rik. Available at: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/FEAO_Schodennyk_A5_web.pdf.